

*Ковальчук А. Т.,
д.ю.н., професор, проректор з наукової роботи,
Київський університет ринкових відносин*

ЩОДО РОЛІ ФІНАНСОВОГО ПРАВА В ПУБЛІЧНІЙ ЮРИСПРУДЕНЦІЇ

На Всесвітньому економічному форумі в Давосі, який проходив 26–28 січня 2011 року під загальним гаслом – «Загальні норми для нових реалій», – було наголошено, зокрема, на важливості посилення правозастосовного потенціалу у межах глобального фінансового ринку, де концентрується публічний фінансовий капітал.

Не лише державні фінанси, а і приватний капітал, якщо останній використовується не на особисті потреби й забаганки, а залучається у відтворювальний цикл загальноекономічного круговороту, є об'єктом публічного, тобто фінансово-правового регулювання.

Фінансова система у всі часи, в усіх можливих політико-економічних системах і на всіх етапах суспільного розвитку посідає центральне місце, виступає ядром економічного базису. Зрозуміло, що фінансові відносини завжди потребують відповідного законодавчого та нормативно-правового забезпечення.

Історично-цивілізаційний експеримент у формі радянської авторитарної системи супроводжувався безпрецедентними обмеженнями щодо товарно-грошових (а отже, і фінансових) відносин, приватної власності тощо.

Ідеться про те, що в радянські часи жодна правнича галузь та її теорія не піддавалися такому суб'єктивістському впливу та ідеологічним обмеженням, як теорія фінансового права.

Сьогодні ми зобов'язані визнати, що насамперед і головним чином саме завдяки зусиллям Лідії Костянтинівни Вороновій в Україні була

сформована й утвердилася така юридична галузь, як фінансове право. Практично до сьогодні ми користуємося теоретичними надбаннями цієї школи. Сміливим і новаторським кроком (якщо розуміти і реально сприймати рівень пануючого догматизму в радянські часи), коли в підручнику, науковим керівником авторського колективу і відповідальним редактором якого виступила Л. К. Воронова, до сталої формули предмета фінансового права – «як правовідносини з приводу формування розподілу та організації використання державних фондів грошових коштів» було зроблено принципово важливе доповнення – «та органів місцевого самоврядування» [1]. Професор Л. К. Воронова фактично першою на вітчизняних теренах заявила про необхідність у розширенні предмета фінансового права, що пов'язане з динамікою фінансових відносин взагалі, але насамперед з їх перехідним характером сьогодні [2].

Сучасна модель фінансового права являє собою відносини з приводу юридичного забезпечення розширеного відтворення (тобто акумуляції, розподілу й використання) фінансових ресурсів і фінансового капіталу в інтересах цивілізаційних перспектив країни. Прикладом актуальності взаємодії держави і приватного капіталу є прийнятий Верховною Радою України Закон «Про державно-приватне партнерство», відповідно до якого відбувається «узгодження інтересів державних та приватних партнерів з метою отримання взаємної вигоди» (ст. 3). Можна ортодоксально не помічати появи нових явищ, які породжує в фінансовій системі ринкова дійсність, однак від позиції суб'єктивного несприйняття таких явищ, як «фінансово-правовий режим», «державно-приватне партнерство», «фінансово-правова позиція», «інфляційне таргетування», вони не перестають існувати. Наука для того існує і має суспільну цінність, щоб випереджати практику і бути для неї своєрідним інноваційним рушієм.

Оскільки правовим базисом, що встановлює і гарантує юридичні константи для врегулювання широкого спектра фінансових відносин, повинне виступати фінансове право, то дану галузь доречно сприймати як комплексний регулятор публічних відносин. Цим самим виникнуть реальні передумови для його визнання в практичній юриспруденції.

Водночас маємо визнати, що на сьогодні роль фінансового права в публічній юриспруденції на теренах України є мінімальною.

Будемо достатньо відвертими, щоб визнати гірку очевидність: фінансове право як таке визнається лише на абстрактно-інтелектуальному

рівні та на наукових конференціях і не більше. У вітчизняній правозастосовній, юридичній практиці категорія «фінансове право» не вживається.

У Росії фінансове законодавство увійшло в Загальноправовий класифікатор галузей законодавства, чого, на жаль, не відбулося в Україні. Так, у затвердженому національному «Класифікаторі галузей законодавства» відсутня згадка про фінансове право як самостійну галузь юриспруденції.

Які чинники та фактори є цьому причиною? Їх, на жаль, немало, але ми акцентуємо увагу лише на двох. По-перше, у цьому винна наша фінансово-правова наука, яка перебуває в сомнамбулічному стані. До цього часу ми не є об'єднаними, а навпаки, розпорошені в зусиллях, щоб донести до законотворців розуміння істинної ролі і місця фінансового права. Неминучим наслідком цього є фактичне його ігнорування на офіційному (державному) рівні.

Усе більш назрілою потребою, що настійно «стукає в двері» фінансово-правових відносин, є застосування норм фінансового права в судово-процесуальних інстанціях. Подібна практика має місце в більшості ринково розвинених країн.

На сьогодні наявна в Україні система фінансових правовідносин стабільно демонструє «дефолт відповідальності», через це розкрадаються й експортуються (у приручені офшори) величезні фінансові ресурси.

Формування по-справжньому дієвого фінансового права України має базуватися, по-перше, на системному принципі, тобто має наповнюватися достатньою кількістю законів, здатних регулювати фінансові відносини ринкового типу і, по-друге, чинні закони мають базуватися на принципі верховенства права, тобто бути наповнені нормами прямої дії, зрозумілими й доступними у практичному підприємстві, бізнесовому користуванні та чинному судочинстві. Хотілося б сподіватися, що наукова спільнота консолідує свої зусилля з тим, щоб актуалізувати застосування фінансового права, яке покликане регулювати найбільш важливий блок публічних відносин, що визначають правове поле, у якому ми живемо і діємо.

Список використаної літератури

1. Фінансове право: підручник / [керівник автор. колективу і відповід. ред. Л. К. Воронова]. – Х., 1999. – С. 5.
2. Воронова Л. К. Советское финансовое право / Воронова Л. К. – К.: Вища школа, 1983. – С. 47.